

Problémafelvetés: óvoda-iskola átmenet

BARTÁNÉ TÓTH MÁRIA MAGDOLNA

mria.tht@gmail.com

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága

Ez év tavaszán SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája, Napközi Otthonos Óvodája igazgatója szakmai eszmecserére kérte fel intézményünk óvodapedagógusait, tanítóit, tanárait. A Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága óvodapedagógusai nevében (387 fő) örömmel fogadtam ezt az egyedülálló kezdeményezést, érezve a tiszteletteljes partneri megszólítást, az együttgondolkodásra hívást.

Az óvoda-iskola átmenet közös ügyünk, problémánk, amelyért folyamatosan sokat tettünk, teszünk, ugyanakkor valóban működő és hatékony eredményeket csak néhány területen tudunk felmutatni. A két intézmény közötti szakmai párbeszéd célja a tapasztalat- és véleménycsere, az óvoda és az iskola módszereinek, lehetőségeinek bemutatása az átmenet könnyítése érdekében.

A szakmai eszmecsere tartalmi elemei

A szekció ülések keretében olyan területeket dolgozunk fel, vitatunk meg, amelyek meghatározóak az iskolaérettség, sőt a kudarcmentes, hosszú iskolás évek szempontjából.

Az értelmi képességek fejlesztése (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás, kreativitás) az Óvodai nevelés országos alapprogramjában és a Pedagógiai Programunkban is meghatározott és kidolgozott. Mi óvodapedagógusok folyamatosan keressük az új, játékos, kíváncsiságot ébresztő, gyermekeket cselekvéssel ismeretekhez juttató képesség- és készségfejlesztés lehetőségeit. A LÜK képességfejlesztő program bemutatása gazdagítani fogja eszköztárunkat.

Az anyanyelv fejlesztése az óvodai tevékenységünk egészében benne van, éppen ezért a beszédzavarok korai felismerése kulcsfontosságú az írás, olvasás megtanulásának sikere vagy akadályozottsága szempontjából. Az témához kapcsolódó szekcióban a beszédzavarok áttekintésében, felismerésében kaphatnak segítséget a jelen lévő óvodapedagógusok, tanítók.

A drámapedagógia módszereinek, a drámajátékok alkalmazásának lehetősége, sőt szükség-szerűsége a módosított Óvodai nevelés országos alapprogramjában kiemelt hangsúlyt kapott. Nevelési gyakorlatunkban régóta jelen lévő drámajátékok az egész személyiséget fejlesztik. Fejlesztő, sőt terápiás hatása megkérdőjelezhetetlen, tudatos pedagógiai alkalmazása nagyon sok kisgyermeknek segített/segít olyan nehézségek megoldásában, amelyek „kezeletlenül” az iskolában további problémákat okozhatnak. Az egymástól való tanulás lehetősége igen nagy érdeklődést és várakozást eredményezett az óvodapedagógusok körében.

A sikeres konfliktuskezelés kiemelt fontosságú tényező a nevelő-oktató munkában, ezt megerősíti az életpályamodellben szereplő azon pedagóguskompetencia, amely a konfliktusok megelőzésére, felismerésére, értelmezésére, kezelésére vonatkozó indikátorokat tartalmaz. A témában az óvodai, iskolai konfliktusok kezeléséről, annak módszereiről és eszközeiről hallhatunk gyakorlati példákkal, tapasztalatokkal színesített, párbeszédet indító kiselőadást.

Átmenet az óvodák aspektusából

Mi, óvodapedagógusok, hiszünk a játék egyedülálló, semmivel nem helyettesíthető szerepében. Óvodában a tanulás lehetséges formái a játékba ágyazott cselekvéses tanulásra épülnek, amelyet az óvodapedagógusok tudatosan terveznek és irányítanak, és pozitív értékeléssel segítik a gyermeki személyiség kibontakozását.

Véleményünk szerint, kevés hangsúlyt kap a játékoság, cselekedtető, felfedezettető tanulás lehetősége az iskola bevezető, kezdő szakaszában, amely még több évig életkori sajátosság marad. Az iskolába nem „kész” iskolások mennek:

„A gyermek az óvodáskor végén belép a lassú átmenetnek abba az állapotába, amelyben majd az iskolában, az óvodásból iskolássá szocializálódik.” (Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet).

A tanítókkal való informális beszélgetések kapcsán felvetődik bennünk a kérdés: vajon a tanítóknak van-e kompetenciájuk tenni a fenti életkori sajátosságoknak megfelelő pedagógiai elvek érvényesítése érdekében? Van-e a kivárára idő, szervezeti forma, módszer, eszköz?

A három-négy évig tartó óvodáskor biztosítja, hogy a gyermekek szociálisan érette váljanak az iskolára:

„A szociálisan egészségesen fejlődő gyermek kedvező iskolai légkörben készen áll az iskolai élet és a tanító fogadására, képes a fokozatosan kialakuló együttműködésre, a kapcsolatteremtésre felnőtellel és gyermektársaival.” (Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet).

Az iskola első éveiben a kedvező iskolai légkör véleményem szerint – többek között – az egyéni bánásmód elvének kiemelt érvényesítését, az érzelmi biztonság megteremtését, az életkori sajátosságoknak megfelelő módszerek alkalmazását, a motivációra épülő tanulás-szervezést, a rugalmasabb szokás- és szabályrendszer kialakítását jelenti.

Folyamatosan téma és kérdés: a tanítói attitűdtől függetlenül, alkalmas-e a magyar köznevelési rendszer, a maga elvárásaival, hagyományaival a fentiek megvalósítására?

Ebben a kérdésben izgalmas, figyelmet felkeltő párbeszéd várható a szekciókban.

A szegedi óvodák, óvodapedagógusok törekednek az iskolákkal, a tanítókkal való kapcsolat konkrét együttműködési formákban való megvalósítására. A kapcsolattartás szorosabb az ún. körtöltésen kívüli kis településeken, ahol a települések hagyományai is támogatják a közös ünnepek, ünnepélyek megszervezését, a gyermekek fejlődésének nyomon követését, a közvetlen emberi és szakmai kapcsolatok épülését. Nagyon sok óvodának nehezíti a tartalmasabb kapcsolat kialakítását a nagyobb beiskolázási vonzáskörzet. Az óvodák mindegyikében jellemző az igazgatók, tanítók meghívása a beíratás előtti szülői értekezletre, az iskolák programjainak népszerűsítése. Helyenként és esetlegesen szülői fórumok résztvevői a tanítók, ritkán belső képzések meghívott szereplői, előadói.

Úgy érezzük, leginkább az iskolai beíratások előtti hetekben vagyunk fontosak az iskoláknak. Hasznos kezdeményezés lenne közös továbbképzések tervezése, olyan formában is, hogy

a két intézménytípus munkatervében rögzíteni a tudásmegosztás témakörét/témaköreit, a tapasztalatcsere formáit és gyakoriságát.

A fentiek értelmében, jogosan feltehető a kérdés – köznevelési rendszertől, Nat-tól, Alapprogramtól függetlenül – élünk-e saját lehetőségeinkkel az óvoda-iskola átmenet nehézségeinek leküzdése érdekében?

A Nat és a nulladik évfolyam

2018. augusztus 31-én jelent meg a módosított Nemzeti alaptanterv tervezete, amelynek bevezetését 2019 őszére tervezik.

A Nat tervezetének 1.7.1 pontjában rögzített óvoda-iskola átmenetet megvalósító törekvés:

„Az érésben és fejlődésben késést mutató gyermekek számára az óvoda-iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja az óvoda utolsó éve és az alapfokú képzés első nevelési-oktatási szakaszának kezdete közé illesztett, az iskola pedagógiai programjában rögzített felkészítő évfolyam.” (A Nemzeti alaptanterv tervezete. 2018. augusztus 31.)

Szakmai kérdések fölvetése a tervezettel kapcsolatban:

- Figyelembe veszik-e a kisgyermekek érdekeit?
- Mit jelentene az éretlen kisgyermeknek, ha kiszakítva jól ismert, megszokott környezetükből, iskolai módszerekkel akarnák felkészíteni az iskolára?
- Milyen tárgyi és személyi feltételekkel tervezik a felkészítő évfolyam beindítását?
- Ismerik-e a tanítók az óvodai módszereket?
- Vajon megkérdőjeleződik az óvodapedagógusok kompetenciája, hozzáértése?

A gyermekek érdeke egyértelműen az óvodai fejlesztés és iskola előkészítés mellett szól. Az óvodapedagógusok a teljes óvodai élet alatt figyelemmel kísérik és dokumentálják (Egyéni fejlődési napló) a gyermekek fejlődését, felismerik a fejlesztés szükségszerűségét, fejlesztési terveket írnak minden kisgyermek számára, amelyeket félévente értékelnek. Ebben az életkorban a megszokott, biztonságos környezet, az óvodapedagógusokhoz való érzelmi kötődés nagymértékben támogatja a fejlődést. Van idő az egyéni tempó szerinti haladásra, amelyet a kisgyermekek szükségleteihez, fáradékonyágához igazítanak.

A felkészítő évfolyam nem tervezi az írás és olvasás tanítását. Ennek vonatkozásában mi értelme kiszakítani a még éretlen óvodásokat az óvodából, iskolás módszerekkel megerősítve a fejlődést?

A tervezet nem szól a kialakítandó szervezeti formákról, a személyi, tárgyi feltételek biztosításáról. Osztályterekben, padosorokban folytatnák az iskolára éretlen gyermekek fejlesztését, vagy biztosított lenne a gyermekközpontú, biztonságos óvodai környezet? Az utóbbi esetben terveznek-e erre támogatást, költséget? A még éretlen gyermekek számára nem megfelelő az iskolai napirend, milyen módon tudná megoldani az iskola a pihenés lehetőségét? Tanórákat vagy fejlesztő foglalkozásokat terveznek, és mennyit naponta? Az éretlen kisgyermek nem alkalmas 4–5 órás, figyelemösszpontosító munkára.

A tanítói diploma elegendő-e az óvodáskorú, de éretlen iskolás gyermekek neveléséhez-oktatásához? A tanítók nem ismerik az óvodapedagógiai módszereket, az óvodáskorú gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő tanulás-szervezési eljárásokat. Ennek következtében, nagy valószínűséggel, iskolás módszerek alkalmazásával, előkészítés helyett, „kétsávos” első évfolyam épül be a köznevelés rendszerébe.

Kérdés továbbá, hogyan befolyásolja a törvénymódosítás az óvó- és a tanítóképzés jövőjét?

A szakmai érdekeket figyelembe véve mindenképpen új képzési elemek beépítésére van szükség.

Az óvodapedagógusok többsége úgy érzi, hogy az előkészítő évfolyam bevezetésével kompetenciái megkérdőjeleződnek, a magyar óvodapedagógia eredményei lenullázódnak. A magyar óvodai nevelés értékei, hagyományai, sajátosságai, nemzetközileg elismert gyakorlata továbbra is biztosíték a gyermekek iskolai előkészítésére, a szükséges készségek, képességek megszerzésére.

„Félő, hogy a nulladik évfolyam csupán versenytérp lesz, egy szolgáltatási szegmens, amely törvényszerűen degradálja le az óvodapedagógia már bemutatott kiemelkedő szakmai gyakorlatát. Nem tudjuk, hogy valódi szakmai tartalommal töltődne-e meg az iskola előkészítő, mert az iskola előkészítő funkciót a hazai óvodapedagógia ma is betölti, vagy csupán megint egy, az iskola valódi reformját elkerülendő, számára könnyítő szintet emelünk be a struktúrába.” (A Magyar Óvodapedagógiai Egyesület szakmai állásfoglalása a Nemzeti alaptanterv tervezetéről. 2018. szeptember 28.)

Összegzés

Köszönöm az együttgondolkodás, tapasztalatcsere, egymástól való tanulás lehetőségét az iskola igazgatójának, a programot támogató tanítóknak, tanároknak. Az eszmecsere önként jelentkező 146 fő óvodapedagógus érdeklődése bizonyítja, hogy a téma aktuális, fontos, és igen érzékeny terület. Szeged városában nem volt még példa hasonló kezdeményezésre, az iskolák többsége csak felszínesen érdeklődik az óvodában folyó pedagógiai munka iránt. Kivételesen megtisztelő, emellett igen jó érzés, hogy a SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája, Napközi Otthonos Óvodája partnerként, a pedagógustársadalom egyenrangú tagjaiként szólította meg intézményünket, a benne dolgozó óvodapedagógusokat. Bízom abban, hogy ez a kezdeményezés építő jellegű, és követésre méltó lesz Szeged városában, és azon kívül is.

IRODALOM

- A Nemzeti alaptanterv tervezete 2018. augusztus 3. URL: https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2018/08/a-nemzeti-alaptanterv-tervezete_2018.08.31.pdf Utolsó letöltés: 2018.10.10.
- Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=157536.357114 Utolsó letöltés: 2018.10.10.
- Bfró Gyula – Fábián Katalin: A Magyar Óvodapedagógiai Egyesület szakmai állásfoglalása a Nemzeti alaptanterv tervezetéről. 2018. szeptember 28. URL: <https://tinyurl.hu/zaMb/> Utolsó letöltés: 2018.10.10.
- Kathyné Mogyoróssy Anita: Mit ad az óvoda, mit vár az iskola? In: Chrappán Magdolna (szerk.) 2011: *Az iskolakezdés pedagógiai kihívásai*. Debrecen: Magyar Óvodapedagógiai Egyesület – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományok Intézete. 64 – 69.